

המקורות, השימושים וההכנסות

1. קווי ההתפתחות העיקריים

בשנת 1970 הואט קצב הצמיחה של המשק עם הגיעו למצב של תעסוקה מלאה. התוצר הלאומי הגולמי גדל ב-7 אחוזים, במונחים ריאליים¹, לעומת 9.3 אחוזים ב-1969 ו-14.6 אחוזים ב-1968. מאידך גיסא נמשך השנה — ואף הוחש — הגידול המהיר ביבוא, עקב עלייה מהירה ביבוא הבטחוני, והדבר השתקף בהחמרה בגירעון בחשבון השוטף ובעלייה ניכרת בחוב החיצוני. קצב הצמיחה האפשרי של המשק הואט ב-1970 בהגיעו לתעסוקה מלאה, לאחר שבשנתיים הקודמות הצטמקה האבטלה במידה ניכרת ובתוך כך איפשרה שיעורי צמיחה גבוהים יחסית. כמו כן, לא הסתמנה הרפיה בנטל הוצאות הביטחון ובהשפעתו החרפה על הגירעון בחשבון השוטף והחוב החיצוני של המשק. לנוכח מצב זה נקטה הממשלה ב-1970 במדיניות פיסקלית מרחיקת לכת לריסון עליית הביקוש הפרטי במשק וכן במדיניות לעידוד היצוא. מדיניות זו הצליחה לרסן את גידול הביקוש הפרטי במשק — ומנעה לחצים אינפלציוניים שעשויים היו להיווצר נוכח האטת קצב הגידול האפשרי בתוצר הלאומי. כמו כן היא תרמה לבלימת העלייה ביבוא הלא-ביטחוני ולהחשת היצוא. אולם ב-1970 חלה עלייה תלולה בהוצאות הביטחון במטבע חוץ, שחרגה בממדיה בהרבה מעבר לשיפור בגירעון שהסתמן מפעילותו הכלכלית של המשק. סך הגירעון בחשבון השוטף גדל ב-340 מיליון דולר, מתוכם כ-290 מיליון דולר נובעים מהוצאות הביטחון הישירות של הממשלה. כמו כן, כ-70 מיליון דולר מהגידול בגירעון נבעו מעלייה במחירי היבוא וירידה במחירי היהלומים ופרי ההדר בחוץ לארץ; ואם נביא בחשבון גם את העלייה בתשלומי הריבית נטו לחוץ לארץ, הנובעת במדה רבה מן הצורך לממן את היבוא הביטחוני, אפשר להסיק שהכוחות הכלכליים שפעלו במשק ב-1970 תרמו לצמצום הגירעון.

המדיניות הפיסקלית שננקטה מראשית שנת התקציב 1970/71 כללה העלאת שיעורי מיסים עקיפים — בעיקר על ידי הטלת היטל יבוא, העלאת שיעורי המיסים הישירים, הקטנת סובסידיות על מוצרי צריכה והטלת מלוות חובה שאינם סחירים (ראה סעיף "ההכנסות"). מדיניות זו תרמה לירידה ניכרת בקצב עליית ההכנסות הפנויות הריאליות ולהאטת גידול הצריכה הפרטית. ממילא היתה צפויה השנה האטה כלשהי בקצב עליית ההכנסות הריאליות נוכח האטת הצמיחה של המשק מ-9.3 אחוזים ל-7 אחוזים. אולם הצעדים הפיסקליים שננקטו החרפו האטה

¹ בדו"חות בנק ישראל משנים קודמות, חושבו ערכי היבוא והיצוא בל"י לפי שער החליפין הרשמי של הדולר. היות שהתוצר הלאומי הגולמי נאמד כהפרש בין השימושים המקומיים לעודף היבוא, ממילא הוא כלל את המיסים נטו על עודף היבוא. ההפרש בין השער "האפקטיבי" לבין השער הרשמי של הדולר באותן שנים היה קטן יחסית. עקב גידול ההפרש בין שני השערים ב-1970, כתוצאה מהטלת היטל היבוא והגדלת תמריצי היצוא, מצאנו לנכון לשנות את הנוהג בעבר ולעבור לשיטת החישוב של היבוא והיצוא בל"י לפי השער האפקטיבי (היבוא בל"י כולל את המיסים נטו על היבוא, והיצוא בל"י כולל את התמיכות ליצוא). השינוי בשיטה משפיע בעיקר על הרמה המוחלטת של התוצר הלאומי, ובמידה קטנה יחסית על שיעורי גידולו במונחים ריאליים, משנה לשנה.

לוח ב' - 1

המקורות והשימושים בדם, 1967 עד 1970

העלייה או הירידה (-) לעומת השנה הקודמת						1970	1969	1968	1967	
במחיר			בכמות							
1970	1969	1968	1970	1969	1968					
(מיליוני ל"י, במחירים שוטפים)						(אחוזים)				
6.8	3.6	1.7	3.0	10.8	12.0	11,681	10,612	9,244	8,113	הצריכה הפרטית
8.6	2.8	5.9	26.3	16.1	8.9	6,799	4,956	4,152	3,599	הצריכה הציבורית
10.3	5.3	6.3	8.8	15.6	48.2	4,687	3,909	3,213	2,039	ההשקעה הגולמית
8.0	3.7	3.6	10.1	13.1	16.6	23,167	19,477	16,609	13,751	סך כל השימושים המקומיים
3.8	4.6	12.9	15.7	17.2	28.1	10,143	8,441	6,884	4,761	היבוא *
2.5	4.5	13.8	9.4	7.6	27.1	5,432	4,846	4,312	2,982	היצוא **
5.4	4.8	11.4	24.3	33.4	29.8	4,711	3,595	2,572	1,779	עודף היבוא
8.7	3.5	2.3	6.9	9.3	14.6	18,456	15,882	14,037	11,972	התוצר הלאומי הגולמי
8.0	3.7	3.6	10.1	13.1	16.6	23,167	19,477	16,609	13,751	סך כל המקורות לשימושים מקומיים
ב ש ע ר ה ח ל י פ ין ה ר ש מ י										
2.5	4.4	13.8	17.6	14.7	25.6	8,979	7,446	6,219	4,349	היבוא
0.5	4.5	13.9	9.2	7.5	27.3	5,022	4,576	4,076	2,811	היצוא
5.3	4.2	13.7	30.9	28.5	22.6	3,957	2,870	2,143	1,538	עודף היבוא

* היבוא על בסיס סי"פ בשער החליפין האפקטיבי וכולל את היבוא מן השטחים המוחזקים. תשלומי הריבית של הסקטור הציבורי לחוץ לארץ אינם כלולים בו.
 ** היצוא על בסיס פר"ב בשער החליפין האפקטיבי וכולל את היצוא לשטחים המוחזקים. אין כלולים בו תקבולי הריבית של הסקטור הציבורי מחוץ לארץ.
 המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

זו, וההכנסה הפרטית הריאלית הפנויה ממקורות פנים גדלה רק ב-1.5 אחוז, לעומת 11 אחוזים בשנת 1969.¹

גורם נוסף שפעל השנה להאטת קצב גידול הצריכה הפרטית היה מחזור הביקוש הספקולטיבי. הציפיות לפיחות ולעליית מיסים בסוף 1969 פעלו להגדלת הקניות באותה תקופה ולצמצום בקניות ב-1970.

כתוצאה ממדיניות הספיגה של הממשלה ומהשפעת הקדמת הקניות ב-1969, חלה ב-1970 תפנית בולטת במגמת הצריכה הפרטית. בעוד שבשנים קודמות היא גדלה בממוצע בקצב דומה לגידול התוצר, ב-1970 היא גדלה ב-3 אחוזים לעומת גידול של 7 אחוזים בתוצר. יתר על כן, עליית הרמה הממוצעת של הצריכה הפרטית בשיעור 3 אחוזים מבטאת רק באופן חלקי את התפנית שחלה בצריכה שכן היא מושפעת ממגמת עלייתה המהירה במשך שנת 1969. למעשה רמת הצריכה הפרטית במשך שנת 1970 היתה יציבה — לעומת מגמת העלייה המהירה במשך 1969 — והצריכה לנפש אף ירדה.

הירידה הניכרת בקצב עליית הצריכה הפרטית תרמה לריסון הלחץ על התוצר המקומי, אך עיקר השפעתה התבטא ביבוא. בעוד שב-1969 היא תרמה לעליית הייבוא הכולל בשעור של 4.5 אחוזים, השפעתה על גידול הייבוא ב-1970 היתה אפסית. שכן, בנוסף להאטה בקצב גידולה חל גם שנוי בולט בהרכבה וירד משקלם של מוצרים עתירי ייבוא.

בנוסף לירידה הבולטת שחלה בקצב גידול הצריכה הפרטית, חלה השנה ירידה בקצב גידול ההשקעות, מ-15.5 אחוזים ב-1969 ל-9 אחוזים ב-1970. מגמת ההאטה שהסתמנה בגידול ההשקעות איננה קשורה כנראה אך ורק, או בעיקר, בהתפתחויות במשך שנת 1970. יש לשער, כי היא הושפעה גם מתהליכים רב-שנתיים של התאמת מלאי ההון של המשק ומפרינקטים ספציפיים שתחולתם בשנה מיוחדת יכולה להיות מקרית. השנה נמשך הגידול המהיר בהשקעות בדירור, בעיקר באלה המיועדות לעולים; ומעוטי יכולת, אולם בהשקעות בתשתית ומבני ציבור, אשר אף הן יוזמות וממומנות על ידי הממשלה, חלה ירידה בהשוואה לרמתן ב-1969.

הירידה בקצב גידול ההשקעות התבטאה בעיקר בתוצר הלאומי. הערך המוסף המקומי הנובע מן ההשקעות תרם ב-1969 לעליית התוצר 4 אחוזים ואילו ב-1970 תרמו ההשקעות גידול של אחוז אחד בלבד (ראה לוח ב'-3).

ב-1970 חלה החשה בולטת בעליית הצריכה הציבורית, והיא גדלה במונחים ריאליים ב-26 אחוזים, לעומת 16 אחוזים ב-1969. התרחבות מהירה זו מבטאת את עליית הוצאות הביטחון בשיעור של 40 אחוזים, ועלייה איטית יחסית — בשיעור 3 אחוזים — בצריכה הציבורית האזרחית. גידולה המהיר של הצריכה הציבורית השפיע בעיקר על היבוא — שכן כ-73 אחוזים מתוספת הוצאות הביטחון הוצאו במישרין בחוץ לארץ — והיא תרמה כ- $\frac{2}{3}$ מקצב עליית היבוא. לעומת זאת, השפעתה על קצב גידול התוצר הלאומי היתה ממתנת בהשוואה ל-1969.

ב-1970 גדל סך היצוא, במחירים קבועים, ב-9.5 אחוזים, לעומת 7.5 אחוזים ב-1969. גידול היצוא הסתייע בהגדלת תמריצי היצוא במשך השנה והיה מהיר במיוחד במחצית השנייה של השנה. עם זאת, גדלו ההכנסות במטבע חוץ מיצוא בקצב איטי יותר מאשר ב-1969, וזאת כתוצאה מירידה במחירי היצוא של פרי ההדר והיהלומים.

האטת קצב עליית הצריכה הפרטית וההשקעות תרמה להפחתת עליית הביקוש לסחורות ושירותים מייצור מקומי — אולם גם הגידול האפשרי מצד ההיצע פחת, כאמור, ב-1970, לאחר שהמשק מיצה כבר, במידה רבה, את עודף כושר הייצור שנוצר בתקופת המיתון. היצע העבודה גדל בשיעור נמוך יחסית לשנה הקודמת וגידול הביקוש התבטא גם בצמיצום שיעור האבטלה וגיוס מוגבר של עובדים מן השטחים המוחזקים. כוח העבודה האזרחי המקומי גדל ב-1970 באחוז

¹ מילות החובה נטו אינם כלולים בהכנסות בחישוב זה.

אחד בלבד, והגידול במספר כלל המועסקים בשיעור 3 אחוזים, נתאפשר על ידי הגדלת מספר המועסקים מן השטחים והקטנה מסויימת בשיעור האבטלה. מגמות אלה מעידות על מתיחות כלשהי בשוק העבודה, שרפתה כנראה, לאחר הגידול בהוצאות על עבודה לשכיר בשיעור 13 אחוזים, לעומת 5 אחוזים ב-1969 (ראה פרק ט' — "כוח העבודה והשכר"). העלייה הניכרת בשכר לשכיר, שבחלקה הגדול הוסכם עליה ב"עסקת החבילה", תרמה רק בחלקה לעלויות מחירים במשק — אלו היו גבוהות בהשוואה לשנת 1969 — ובחלקה היא נספגה על ידי היצרנים. ספיגה זו הושפעה, בין השאר, מן ההסדרים האדמיניסטרטיביים שהממשלה הפעילה למניעת העלאת מחירים, שהיו כנראה אפקטיביים בחלק מן השנה. לקראת סוף השנה, לאחר העלאת המיסים העקיפים וביטול חלק מן הסובסידיות, חלה עלייה מהירה במדד המחירים לצרכן, ובממוצע שנתי הוא עלה ב-6.1 אחוזים, לעומת 2.5 אחוזים ב-1969.

בשנת 1970 חלה ירידה ניכרת בחיסכון הלאומי, שנבעה מן הגידול הרב בחיסכון השליילי של הסקטור הציבורי. החיסכון הפרטי גדל במדה ניכרת, וכן חלה עלייה קלה בשיעור החיסכון הפרטי מן ההכנסה הפרטית הפנויה.

2. השימושים

בשנת 1970 נמשכה ההאטה בקצב גידול סך השימושים, והוא הסתכם בכ-10 אחוזים, לעומת 12 אחוזים ב-1969 ו-19 אחוזים ב-1968. אולם הגורמים שפעלו להאטה בקצב הגידול בשתי השנים היו שונים. הירידה בקצב עליית השימושים ב-1969 חלה על רקע גידול יוצא דופן בהשקעות וביצוא בשנת 1968 — גידול שנבע מגורמים מיוחדים — ולמעשה לא חל באותה שנה שינוי בולט בתהליכים הכלכליים במשק. מאידך גיסא, ב-1970 חלה האטה בהתרחבות הביקוש המבטאת שינוי במגמות הכלכליות, אותו יש לייחס במידה רבה למדיניות שנקטה הממשלה. הגורם העיקרי להתרחבות הביקוש הכולל במשק ב-1970 היה הגידול המהיר בהוצאות הביטחון. הוצאות הביטחון גדלו ב-1970 ב-40 אחוזים, לאחר גידול של 22 אחוזים ב-1969, והן נטלו כ-52 אחוזים מתוספת המקורות של המשק. הצריכה הציבורית, למעט הוצאות ביטחון, גדלה רק ב-3 אחוזים ומשקלה בתוספת המקורות הסתכם ב-2 אחוזים בלבד. במקביל להחשת הוצאותיה לביטחון נקטה הממשלה במדיניות שתכליתה ריסון עליית הביקוש המקומי לייעודים אחרים, ובצורה זו נמנעו לחצים אינפלציוניים שיכלו להתהוות נוכח תנאי התעסוקה המלאה. במשך התקופה שחלפה מאז המלחמה ועד 1970 חל גידול מהיר ביותר בהוצאות הביטחון, אך בנוסף לכך, גדל במהירות גם הביקוש המקומי הלא ביטחוני, והוא נטל חלק ניכר מתוספת המקורות. הגברת הפעילות הכלכלית בתהליך ההתאוששות מן המיתון הגדילה במהירות את הכנסות גורמי הייצור במשק, ובהעדר שינויים במדיניות הפיסקלית, גדלו במהירות גם ההכנסות הפרטיות הפנויות. כתוצאה מכך, חל גידול רב בביקוש לצריכה פרטית שספג חלק ניכר מתוספת המקורות של המשק. בשנים 1968 ו-1969 גדלה הצריכה הפרטית הריאלית לנפש בשיעור שנתי של 8 אחוזים, והיא נטלה כ-35 אחוזים מתוספת סך המקורות של המשק. במשך שנת 1970 התייצבה למעשה רמת הצריכה הפרטית, והצריכה הריאלית לנפש ירדה כנראה. הרמה הממוצעת של הצריכה בשנה זו היתה גבוהה ב-3 אחוזים מן הרמה הממוצעת ב-1969, וזאת בגלל מגמת העלייה בצריכה הפרטית במשך שנת 1969. מפנה זה צימצם במידה רבה את לחצה של הצריכה הפרטית על המקורות ומשקלה בתוספת המקורות ירד ל-13 אחוזים, לעומת ממוצע של 35 אחוזים בשנתיים הקודמות.

התייצבות הצריכה הפרטית במשך שנת 1970 משקפת בעיקר את המדיניות הפיסקלית של הממשלה, מדיניות שהאיטה במידה רבה את קצב הגידול של ההכנסות הפרטיות הריאליות (ראה סעיף "ההכנסות"). אולם, בנוסף לכך הושפעה רמת הצריכה ב-1970 מהקדמת הרכישות הספקולטיביות בשנת 1969. הציפיות לפיחות ולהעלאת מיסים פעלו ב-1969, ובעיקר ברבע האחרון של אותה השנה, בכיוון הקדמה ברכישת מוצרים, ובמיוחד מוצרים בני-קיימא. גורם זה כשלעצמו

לוח ב' - 2

המקורות והשימושים, הגידול בהם וחלקם היחסי, 1968 עד 1970

(מחירי 1970)

התחלקות תוספת המקורות והשימושים			התחלקות המקורות והשימושים			השינוי לעומת השנה הקודמת			המקורות והשימושים			
1970	1969	1968	1970	1969	1968	1970	1969	1968	1970	1969	1968	
(אחוזים)						(מיליוני ל"י)						
13.3	39.8	29.9	40.8	43.6	44.1	347	1,106	1,096	11,681	11,334	10,228	הצריכה הפרטית
												הצריכה הציבורית, למעט
17.7	17.3	13.6	16.1	16.0	15.8	460	481	499	4,615	4,155	3,674	יבוא ביטחוני ישיר
36.7	9.5	-3.3	7.7	4.7	4.1	957	266	-120	2,184	1,227	961	היבוא הביטחוני הישיר
14.4	20.9	33.0	16.4	16.6	16.1	376	582	1,213	4,687	4,311	3,729	ההשקעה הגולמית
17.9	12.5	26.8	19.0	19.1	19.9	465	348	985	5,432	4,967	4,619	היצוא *
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	2,605	2,783	3,673	28,599	25,994	23,211	סך כל השימושים
47.3	53.7	55.3	64.5	66.3	67.8	1,232	1,494	2,032	18,456	17,224	15,730	התוצר הלאומי הגולמי
												היבוא *, למעט יבוא
16.0	36.8	48.0	27.8	29.0	28.1	416	1,023	1,761	7,959	7,543	6,520	ביטחוני ישיר
36.7	9.5	-3.3	7.7	4.7	4.1	957	266	-120	2,184	1,227	961	היבוא הביטחוני הישיר
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	2,605	2,783	3,673	28,599	25,994	23,211	סך כל המקורות

* ראה ההערות ללוח ב' - 1.

ה מקור : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

פעל לצמצום הרכישות בשנת 1970, אף כי קשה להעריך במדויק את השפעתו. רכישות מוצרים בני-קיימא גדלו ב-1969, במונחים ריאליים, ב-35 אחוזים, או בכ-350 מיליון ל"י במחירי 1969, וב-1970 הן ירדו ב-18 אחוזים, או בכ-200 מיליון ל"י במחירי 1969. השפעת הביקוש הספקולטיבי מסבירה רק באופן חלקי הפרש ניכר זה בין שתי השנים, ונראה, כי חלק ניכר יש לייחס למגמת ההאטה בהכנסות הריאליות הפנויות.

ב-1970 ירד קצב הגידול בהשקעה הגולמית ל-9 אחוזים, לעומת 15.5 אחוזים ב-1969. עיקר הגידול בהשקעות ב-1970 נובע מן הגידול בהשקעות במגורים. ההשקעה הגולמית בענפי המשק כמעט שלא גדלה השנה, לאחר שב-1969 היא גדלה ב-19 אחוזים.

התייצבות רמת ההשקעות בענפי המשק ב-1970 משקפת בחלקה את המגמות השוטפות במשק, ובחלקה את פעילותה הישירה של הממשלה בביצוע ומימון השקעות. ההאטה שחלה השנה בקצב עליית הפעילות הכלכלית — ובעיקר בתחום הצריכה הפרטית — וכן הצמצום בהשקעות הציבוריות בתשתית היו, כנראה, הגורמים המצמצמים העיקריים, בתחום ההשקעות. מצד שני, נמשך כנראה הגידול בהשקעות הקשורות במערכת הביטחון וכן בהשקעות בענפי יצוא, ענפים שזכו השנה לעידוד ניכר. לעומת התייצבות בהשקעות בענפי המשק נמשך השנה הגידול המהיר בהשקעות בדיור. סך ההשקעות בדיור גדלו השנה ב-32.5 אחוזים, לאחר גידול של 38 אחוזים ב-1969, והן תרמו את מלוא הגידול בהשקעות בנכסים קבועים ב-1970. גידול מהיר זה קשור במידה רבה לפעילות הסקטור הציבורי בתחום אספקת דיור לעולים וקבוצות אוכלוסייה אחרות, ונראה כי בפעילות הבנייה הפרטית חלה האטה מסויימת.

לוח ב' - 3

השפעת השימושים על התוצר * והיבוא **

השימושים	התחלקות תוספת התוצר לפי השימושים		תרומת השימושים לקצב גידול התוצר		תחלקות תוספת התוצר לפי השימושים		תרומת השימושים לקצב גידול היבוא	
	1970	1969	1970	1969	1970	1969	1970	1969
	(במחירי 1965/66)				(במחירי 1968)			
הצריכה הפרטית ***	31.2	35.9	3.6	2.7	2.7	25.9	4.3	0.5
הצריכה הציבורית	22.7	26.4	2.7	2.0	38.4	73.4	6.4	12.3
ההשקעה הגולמית	33.2	14.7	3.9	1.1	24.5	16.4	4.1	2.7
היצוא ****	12.9	23.0	1.5	1.8	11.2	7.5	1.9	1.2
סך הכול	100.0	100.0	11.7	7.6	100.0	100.0	16.7	16.7

* התוצר הגולמי במחירי גורמי הייצור.

** היבוא בדולרים, ולא כולל יבוא שירותי הון.

*** למעט זקיפת שירותי דיור.

**** למעט יצוא שירותי הון.

ה מקור : נתונים ארעיים מתוך לוח תשומות-תפוקה לשנת 1965/66 שהוכן בבנק ישראל. נתונים אלה שונים במקצת מאלה של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ויש להתייחס אליהם כאל אומדנים מוקדמים (ראו הערה 1 בעמוד 16).

ב-1970 גדל היצוא, במחירים קבועים, בשיעור של 9.5 אחוזים, לעומת גידול של 7.5 אחוזים ב-1969, ומשקלו בתוספת השימושים במקורות גדל מ-12.5 אחוזים ל-18 אחוזים. גידול היצוא ב-1970, שהסתייע כנראה בהעלאת תמריצי היצוא, מבטא בעיקר את העלייה שחלה ביצוא התעשייתי, למעט יהלומים ומחצבים, וכן את עליית יצוא השירותים. עם זאת, גידול התקבולים מיצוא במטבע חוץ היה השנה איטי יותר מאשר ב-1969, וזאת כתוצאה מן הירידה במחירי פרי הדר ויצוא היהלומים.

3. המקורות

בשנת 1970 הסתכמה תוספת המקורות, במחירי 1970, ב־2,600 מיליון ל"י בקירוב, לעומת 2,780 מיליון ל"י ב־1969. הירידה שחלה בתוספת המקורות התבטאה בעיקר בתוצר הלאומי והוא גדל ב־1,230 מיליון ל"י, לעומת 1,500 מיליון ל"י ב־1969. מאידך גיסא, תוספת היבוא המשיכה לגדול ומשקלה בתוספת המקורות גדל ל־53 אחוזים, לעומת 46 אחוזים ב־1969 (ראה לוח ב'־2). כל השימושים המקומיים, לרבות הצריכה הציבורית, תרמו השנה לירידת קצב גידולו של התוצר הלאומי. הגורם העיקרי להאטת גידולו של התוצר היה הירידה בקצב גידול ההשקעות ועליית מרכיב היבוא בהן. מתוך הירידה בקצב גידול התוצר מוסברים כשני שליש מהשינוי בהשקעה הגולמית¹ (ראה לוח ב'־3), כן פחתה השפעת הצריכה הפרטית על גידול התוצר, והיא תרמה כאחוז אחד מן הירידה בקצב גידולו.

החשת קצב עליית הצריכה הציבורית, בעקבות העלייה התלולה בהוצאות הביטחון, התבטאה בעיקר ביבוא, ואלו השפעתה על קצב עליית התוצר היתה ממתנת באחוז אחד, בקירוב, בהשוואה לשנת 1969. מצד שני, השפעת היצוא על קצב עליית התוצר היתה ברמה דומה לזו של שנת 1969 והוא תרם לעלייה בתוצר בשיעור של 1.5–2 אחוזים.

לוח ב'־4

הרכב המקורות, 1966 עד 1970

(מחירים שוטפים)

1970	1969	1968	1967	1966	
20.3	18.5	15.5	12.9	12.5	עודף היבוא *
79.7	81.5	84.5	87.1	87.5	התוצר הלאומי הגולמי
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סך כל המקורות

* מחושב בשער החליפין האפקטיבי.

החשת קצב עליית היבוא ב־1970 מוסברת במלואה בעלייה המהירה בהוצאות הביטחון. השימושים האחרים, ובפרט הצריכה הפרטית, תרמו לירידה בקצב גידולו של היבוא. העלייה המתונה בצריכה הפרטית ב־1970, בשיעור של 3 אחוזים, לא התבטאה כמעט כלל בגידול ביבוא, שכן בצריכת מוצרים שהם עתירי יבוא, חלה השנה ירידה בולטת והיא קיזזה את ההשפעה המרחיבה הנובעת מעליית מוצרי הצריכה האחרים. ההאטה בקצב גידול ההשקעות תרמה אף היא לירידה בקצב עליית היבוא — בלמעלה מאחוז אחד. אולם, כנגד גורמי האטה אלה חל גידול רב בהוצאות הביטחון במטבע חוץ והשפעתו על היבוא היתה חריפה יותר: ב־1970 הוא תרם לגידול היבוא ב־12 אחוזים בקירוב, לעומת תרומה של 6 אחוזים ב־1969.

החשת קצב גידול היצוא, במחירים קבועים, והאטת קצב גידול היבוא לצריכה פרטית ולהשקעות, המשקפים את הכוחות הכלכליים שפעלו במשק — ובמידה רבה את המדיניות הכלכלית ב־1970 — לא השתקפו איפוא בהקטנת תלותו הכלכלית של המשק בחוץ לארץ, שכן, כנגד זאת, חל גידול תלול בהוצאות הביטחון במטבע חוץ, והוא שקיזז את המגמות החיוביות שהסתמנו במשק.

¹ ערך התוצר בלוח ב'־3 מחושב במחירי גורמי ייצור של שנת 1965, ולפי חישוב זה גדל התוצר ב־1969 ב־11.7 אחוזים וב־1970 ב־7.6 אחוזים. לפי נתונים אלה הירידה בקצב גידול התוצר מסתכמת ב־4.1 אחוזים. בלוחות האחרים מחושב התוצר במחירי שוק של שנה קודמת, ולפי נתונים אלה, הירידה בקצב גידול התוצר הסתכמה ב־1970 ב־2.4 אחוזים — מ־9.3 אחוזים ב־1969.

4. התוצר הלאומי ופריון הייצור

בשנת 1970 הואט קצב צמיחתו של המשק, בהגיעו למצב של תעסוקה מלאה. עודף כושר הייצור שהתהווה במשק בתקופת המיתון מוצה למעשה בשנתיים הקודמות ותרם באותן שנים לשיעורי צמיחה גבוהים במיוחד: 14.6 אחוזים ב-1968 ו-9.3 אחוזים ב-1969. ב-1970, לאחר מיצוי האבטלה, הוגבל קצב הצמיחה של המשק לקצב הגידול בכושר הייצור שלו בתעסוקה מלאה, והתוצר הלאומי הגולמי גדל רק ב-7 אחוזים. תנאי התעסוקה המלאה במשק השתקפו גם בהאטת קצב עליית הפריון הכולל. לאחר הגידול המהיר בפריון בשנים 1968 ו-1969, שהושפע במידה רבה מניצול עודף כושר הייצור במשק, ב-1970 גדל הפריון בקצב איטי יותר, בדומה לקצב עלייתו בשנים 1961-1965.

לוח ב' - 5

השינויים בתוצר המקומי, בגורמי הייצור ובפריון, 1966 עד 1970

(אחוזים)

1970	1969	1968	1967	1966	
7.2	10.5	16.0	3.0	1.8	התוצר המקומי הגולמי * (למעט דיור)
					תשומות עבודה **
1.8	3.8	9.0	-4.3	-0.6	מועסקים
1.4	4.5	11.9	-5.2	-0.8	שעות עבודה
9.0	8.2	4.7	6.8	9.4	מלאי ההון הקבוע בתחילת השנה (ללא דיור)
5.3	6.4	6.4	7.6	2.4	התוצר למועסק
5.7	5.7	3.7	8.6	2.6	התוצר לשעת עבודה
					התוצר ליחידה של גורמי הייצור (פריון הייצור)
1.7	4.2	8.6	1.8	-2.5	לפי מועסקים ***
2.9	4.9	7.8	3.6	-1.0	****
1.9	3.9	7.2	2.2	-2.4	לפי שעות עבודה **
3.2	4.4	5.9	3.2	-0.8	****

* התוצר מחושב לפי שער החליפין האפקטיבי.
 ** נתוני התעסוקה אינם כוללים את העובדים מן השטחים המוחזקים.
 *** לפי שקלול תשומת עבודה ב-1/2.
 **** לפי שקלול תשומת עבודה ב-2/3.
 ה מ ק ו ר : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

5. ההכנסות

בשנת 1970 גדלה ההכנסה הפרטית הגולמית מפעילות כלכלית בשיעור 15.4 אחוזים, דהיינו, בקצב מהיר יותר מאשר ב-1969. קצב הגידול בפעילות הכלכלית ובתוצה הריאלי היה אמנם איטי יותר מאשר ב-1969, אולם העלייה במחירי התוצר ליצרן היתה מהירה יותר מזו שב-1969, כך שהתקבולים הנומינליים של גורמי הייצור גדלו גם הם בשיעור גבוה יותר¹. ההכנסה

¹ חלק ניכר מן ההחשה בעליית מחירי התוצר ליצרן מסבירות עליות מחירי ההשקעות מיצור מקומי, ועליית הוצאות השכר לשכיר בסקטור הציבורי, שמשמעותה הסטטיסטית היא עלייה במחירי התוצר הנובע מהסקטור הציבורי. אולם גם העלייה במחירי הצריכה תרמה כנראה להחשה כלשהי במחירי התוצר.

הפרטית הגקייה מפעילות כלכלית — דהיינו בניכוי הפחת — גדלה השנה ב־14.8 אחוזים, לעומת גידול של 12.5 אחוזים ב־1969.

נוסף לגידול המהיר בהכנסות הנומינליות מפעילות כלכלית, חל השנה גידול רב בהכנסות מפיצויים אישיים והעברות פרטיות אחרות. הכנסות אלה גדלו השנה ב־26 אחוזים, לעומת גידול של 4 אחוזים אשתקד, והן היוו כ־12 אחוזים מן הגידול בהכנסות ברוטו מכל המקורות.

על אף ההחשה בהכנסות הנומינליות מפעילות כלכלית ובהעברות הפרטיות מחוץ לארץ, חלה השנה האטה ניכרת בקצב עליית ההכנסות הפנויות הריאליות, והיא מיתנה במידה רבה את עליית הצריכה הפרטית. ההכנסה הפרטית הפנויה הריאלית מכל מקורות גדלה ב־6.1 אחוזים, לעומת 9.4 אחוזים ב־1969, ואם מנכים גם את מילוות החובה נטו מן ההכנסות מסתכם הגידול ב־2.9 אחוזים, לעומת 10.1 אחוזים בשנת 1969; פירוש הדבר הוא, כי ההכנסה הריאלית הפנויה לנפש לא גדלה כמעט ב־1970, לאחר עלייה של 7.4 אחוזים בקירוב בשנת 1969 (האוכלוסייה הממוצעת גדלה ב־1969 ב־2.6 אחוזים וב־1970 ב־2.7 אחוזים).

הירידה הניכרת בקצב גידול ההכנסות הפנויות הריאליות היא תוצאה של המדיניות הפיסקלית שנקטה הממשלה ב־1970. העלאת שיעורי המיסים הישירים מאז אפריל 1970 הגדילה את קצב עליית תקבולי המס לשיעור של 37 אחוזים, לעומת 24 אחוזים ב־1969. המיסים הישירים בניכוי ההעברות נטו של הסקטור הציבורי גדלו ב־86 אחוזים, לעומת גידול של 6 אחוזים ב־1969. והם ספגו 26 אחוזים מתוספת ההכנסות הגולמיות מכל המקורות, לעומת 3 אחוזים ב־1969.

במסגרת המדיניות הפיסקלית הוטלו השנה מילוות חובה, ומאז חודש אפריל ועד תום השנה הם ספגו מהציבור 600 מיליון ל"י בקירוב. השפעת מילוות החובה על התנהגות הציבור איננה חד משמעית. לכאורה, אין המילוות דומים למיסים שכן אין הם משפיעים כמעט על ערך הרכוש נטו של משקי הבית¹, ועל כן אינם משפיעים על הצריכה הפרטית השוטפת. אולם, יש להניח, כי חלק ניכר ממשקי הבית — שאינם מחזיקים נכסים גזילים ושאינן ביכולתם ללוות עד למועד

לוח ב' - 6

התוצר הלאומי וההכנסה הלאומית, 1967 עד 1970

העלייה או הירידה (-) לעומת השנה הקודמת			1970	1969	1968	1967	
1970	1969	1968					
(אחוזים)			(מיליוני ל"י, מחירים שוטפים)				
16.2	13.1	17.2	18,465	15,882	14,037	11,972	התוצר הלאומי הגולמי במחירי שוק *
19.0	16.2	13.6	1,981	1,665	1,433	1,261	מיסים עקיפים על הייצור המקומי
8.8	5.2	32.2	310	285	271	205	סובסידיות לייצור מקומי
21.1	18.8	10.0	1,671	1,380	1,162	1,056	מיסים נטו על הייצור המקומי
							התוצר הלאומי הגולמי במחירי
15.7	12.6	17.9	16,785	14,502	12,875	10,916	גורמי הייצור
20.9	12.4	10.8	1,793	1,483	1,319	1,190	פחת
15.2	12.7	18.8	14,992	13,019	11,556	9,726	ההכנסה הלאומית

* התוצר הלאומי לפי שער החליפין האפקטיבי.
ה מקור : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

¹ המילוות מקטינים במקצת את ערך הרכוש נטו, אם תשואתם נמוכה בהשוואה לתנאי השוק בזמן הרכישה.

ההכנסה הפרטית, 1966 עד 1970

1970	1969	1968	1967	1970	1969	1968	1967	1966	
(מיליוני ל"י, מחירים שוטפים)				(אחוזים)					
15.2	12.7	18.8	4.1	14,992	13,019	11,556	9,726	9,342	(א) ההכנסה הלאומית
20.9	12.4	10.8	7.7	1,793	1,483	1,319	1,190	1,105	(ב) הפחת
15.7	12.6	17.9	4.5	16,785	14,502	12,875	10,916	10,447	(ג) ההכנסה הלאומית הגולמית (א) + (ב)
30.4	21.2	44.8	-19.3	373	286	236	163	202	(ד) ההכנסות המקומיות של הסקטור הציבורי מרכוש
									(ה) ההכנסה הפרטית הגולמית מפעילות כלכלית
15.4	12.5	17.5	5.0	16,412	14,216	12,639	10,753	10,245	[(ג) פחות (ד)]
26.0	25.9	24.8	-1.6	2,232	1,772	1,408	1,128	1,146	(ו) מס הכנסה
77.4	16.5	23.9	-0.6	825	465	399	332	334	(ז) תשלומים לביטוח לאומי
36.7	23.8	23.8	-1.4	3,057	2,237	1,807	1,460	1,480	(ח) סך כל המיסים הישירים [(ו) + (ז)]
11.2	35.4	26.3	28.7	1,639	1,474	1,089	862	670	(ט) תשלומי העברה נטו מהסקטור הציבורי
									(י) סך המיסים הישירים בניכוי העברות נטו
85.8	6.3	20.1	-26.2	1,418	763	718	598	810	[(ח) פחות (ט)]
									(יא) ההכנסה הפרטית הגולמית הפנויה ממקורות פנים
11.4	12.8	17.4	7.6	14,994	13,453	11,921	10,155	9,435	[(ה) פחות (י)]
25.8	4.1	52.1	8.4	1,519	1,207	1,159	762	703	(יב) העברות לפרטים מחוץ לארץ
									(יג) ההכנסה הפרטית הגולמית הפנויה מכל המקורות
12.6	12.1	19.8	7.7	16,513	14,660	13,080	10,917	10,138	[(יא) + (י"ב)]
—	—	—	—	413	(-)87	19	112	161	(יד) מילואות חובה נטו *
									(טו) ההכנסה הפרטית הגולמית הפנויה מכל המקורות, בניכוי מילואות חובה
9.2	12.9	20.9	8.3	16,100	14,747	13,061	10,805	9,977	

* גביות מהציבור על חשבון מילואה קליטה, מילואה חיסכון ומילואה ביטחון, בניכוי תעודות המילואה שהופצו.
ה מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ונתוני בנק ישראל.

השינויים בהכנסות וההתחלקות ההכנסות, 1966 עד 1970

1970	1969	1968	1967	1966	
					1. ההכנסה הפרטית הריאלית מפעילות כלכלית * (לנפש)
5.3	6.9	12.1	-0.2	-2.2	
					2. ההכנסה הפרטית הפנויה הריאלית ממקורות פנים * (לנפש)
1.2	7.3	12.0	2.7	-2.5	
					3. ההכנסה הפרטית הפנויה הריאלית מכל המקורות * (לנפש)
2.5	6.5	14.5	2.8	-3.8	
5.3	5.8	7.6	7.8	0.9	4. ההכנסה ** הריאלית למועסק
2.9	2.6	1.1	-1.2	10.3	5. ההכנסה הריאלית לשכיר משכר ***
71.0	67.2	67.3	72.8	74.9	6. משקל ההכנסות משכר בסך ההכנסות הפרטיות מפעילות כלכלית ****

* הנתונים על ההכנסה הפרטית הנומינלית כפי שהם מובאים בלוח ב' 7 ומנוכחים במדד המחירים לצרכן.
 ** ההכנסה הפרטית מפעילות כלכלית כמובא בלוח ב' 7 שורה (ה) בניכויי הכנסה וקופה מבעלות על בתי מגורים.
 מספר המועסקים לפי סקרי כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.
 *** ההכנסות משכר חושבו לפי נתוני הביטוח הלאומי, ואינם כוללים תשלומים גלויים.
 **** ההכנסות אינן כוללות את ההכנסה הזקופה מבעלות על מגורים. נתון ההכנסות משכר כולל את הוצאות השכר של נותני העבודה לרבות תשלומים גלויים וחושב על פי נתוני הלשכה לסטטיסטיקה.

שבו מילווה החובה הופכים לסחירים—מתנהגים, בטווח הקצר, כאלו המילוה הם מיסים, ומצמצמים את צריכתם השוטפת. ציבור זה מתנהג, כפי הנראה, על פי השפעת המילוה על נוילותו¹, דהיינו, לפי סך המילוה שנגבו ממנו, בניכוי התעודות שנמסרו לו². ב-1970 נגבו מהצירור באמצעות מילוה החובה כ-610 מיליון ל"י—בעיקר ממילוה ביטחון ומילוה חיסכון—ומאידך גיסא, נמסרו לציבור תעודות מילוה סחירות, שהונפקו בשנים קודמות, בסך כ-200 מיליון ל"י. זאת, לעומת גבייה "שלילית" בשנת 1969, בה היקר התעודות שנמסרו לציבור, עלה על הגביות מהציבור, בסכום של כ-90 מיליון ל"י. הגידול בגביות נטו מהציבור הסתכם איפוא ב-500 מיליון ל"י, והן ספגו כ-20 אחוזים מן הגידול בהכנסות ברוטו מכל המקורות. המיסים הישירים נטו, בצירוף מילוה החובה נטו, ספגו איפוא כ-46 אחוזים מן הגידול בהכנסות ברוטו מכל המקורות.

עליית מחירי הצריכה הפרטית היתה השנה מהירה יותר מאשר אשתקד, וזאת במידה רבה בגלל היטל היבוא, הגדלת מיסים עקיפים אחרים וביטול סובסידיות. עליית מחירי הצריכה ב-1970, ובעיקר עליית המחירים בסוף השנה, היתה במידה רבה פעולת ספיגה של הממשלה באמצעות ייקור הצריכה. לעליית מחירים מעין זו יש השפעה מצמצמת על ההכנסות הריאליות, שכן היא מייקרת את הצריכה, מבלי להגדיל במקביל את הכנסות גורמי הייצור.

הגידול בהכנסות הסקטור הציבורי ממיסים ישירים נטו, בצירוף מילוה החובה נטו, ובתוספת התיקרות הצריכה הפרטית, "ספגו" יחד כ-82 אחוזים מן הגידול בהכנסות הגולמיות ברוטו מכל המקורות, כך שההכנסה הפנויה הריאלית גדלה ב-2.9 בלבד, וההכנסה הריאלית הפנויה לנפש לא גדלה כמעט בכלל.

בשנת 1970 גדלה ההכנסה הריאלית לשכיר משכר, ב-2.9 אחוזים, לעומת גידול של כ-5

¹ יש להניח כי סכום התעודות הנמסרות בשנה מסוימת הוא משמעותי יותר לגבי הצריכה, מאשר סכום התעודות הנפדות בשנה מסוימת, שכן לאחר שהתעודות סחירות הן אינן מהוות מגבלת נוילות לגבי הצריכה השוטפת.

² יתכן כי גם הציבור שאיננו מושפע משיקולי נוילות מקטין את רמת הצריכה שלו וזאת, אם הוא מגיה כי בעתיד יוטלו עליו מיסים נוספים לפרעון המילוה.

אחוזים בהכנסה הריאלית מפעילות כלכלית למועסק. אולם, אם נוסיף להכנסות השכירים גם את התשלומים הנלווים — אלה גדלו השנה במידה ניכרת — יסתכם גידול ההכנסה הריאלית לשכיר ב־6 אחוזים בקירוב, בדומה לגידול הכנסות שאר המועסקים במשק. משקל ההכנסות משכר בהכנסות הפרטיות מפעילות כלכלית, לרבות התשלומים הנלווים, עלה במקצת ב־1970 (ראה לוח ב'־8), וזאת בעיקר בגלל העלייה המהירה יותר במספר השכירים בהשוואה לעליית מספר שאר המועסקים.

6. החיסכון הלאומי

בשנת 1970 חלה ירידה נוספת בסך החיסכון הלאומי. התוצר הלאומי הגולמי במחירים שוטפים גדל השנה ב־2,570 מיליון ל"י, בעוד סך הצריכה במשק — הפרטית והציבורית — גדלה ב־2,910 ל"י. סך החיסכון הגולמי מן התוצר הלאומי הגולמי ירד איפוא ב־340 מיליון ל"י לערך והיה שלילי, לראשונה מזה שנים רבות (ראה לוח ב'־10). פירוש הדבר הוא, כי המשק נזקק השנה לעודף יבוא בהיקף העולה על סך ההשקעה הגולמית במשק. החיסכון הנקי מן התוצר הלאומי הנקי ירד השנה ב־650 מיליון ל"י, וכמו בשנים קודמות הוא היה שלילי, ברמה של 1,820- מיליון ל"י.

לוח ב'־9

החיסכון הלאומי, 1966 עד 1970

1970	1969	1968	1967	1966	
(מיליוני ל"י, מחירים שוטפים)					
18,456	15,882	14,037	11,972	11,500	1. התוצר הלאומי הגולמי *
1,949	1,472	1,399	1,477	785	2. העברות חד צדדיות מחוץ לארץ **
20,405	17,354	15,436	13,449	12,285	3. סך הכול
11,681	10,612	9,244	8,113	7,909	4. הצריכה הפרטית
6,799	4,956	4,152	3,599	2,627	5. הצריכה הציבורית
18,480	15,568	13,396	11,712	10,536	6. סך הכול
1,793	1,483	1,319	1,190	1,105	7. הבלאי
					8. החיסכון הלאומי הגולמי מהתוצר הלאומי הגולמי (6-1)
-24	314	641	260	964	9. החיסכון הגולמי מהתוצר הלאומי הגולמי והעברות חד צדדיות (6-3)
1,925	1,786	2,040	1,737	1,749	10. החיסכון הלאומי הנקי מהתוצר הלאומי הנקי (7-8)
-1,817	-1,169	-678	-930	-141	11. החיסכון הלאומי הנקי מתוך התוצר הנקי והעברות חד צדדיות (7-9)
132	303	721	547	644	
(אחוזים)					
					12. שיעור החיסכון הגולמי מתוך התוצר הלאומי הגולמי (8/1)
-0.1	2.0	4.6	2.2	8.4	13. שיעור החיסכון הגולמי מתוך התוצר הגולמי והעברות חד צדדיות (9/3)
9.4	10.3	13.2	12.9	14.2	14. שיעור החיסכון הנקי מתוך התוצר הלאומי הנקי (10/7-1)
-10.9	-8.1	-5.3	-8.6	-1.4	15. שיעור החיסכון הנקי מתוך התוצר הלאומי הנקי והעברות (11/7-3)
0.1	1.9	5.1	4.5	5.8	

* התוצר מחושב לפי שער החליפין האפקטיבי ועל כן לא כלולים בו המיסים נטו על עודף היבוא.
 ** בניכוי תשלומי ריבית נטו של הסקטור הציבורי לחו"ל, אשר כלולים במאזן התשלומים בחשבון השירותים.
 המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ונתוני בנק ישראל.

הירידה בחיסכון הלאומי ובשיעורי החיסכון הלאומי נבעה השנה, בעיקר, מהמשך הירידה הניכרת בחיסכון הציבורי המשקפת את עליית הוצאות הביטחון.

לעומת הירידה הבולטת בחיסכון הציבורי, חלה עלייה בחיסכון הפרטי הגולמי ממקורות פנים, והוא הסתכם ב-3,310 מיליון ל"י, בהשוואה ל-2,840 מיליון ל"י ב-1969. לא חלה עלייה ניכרת בשיעור החיסכון הפרטי מתוך ההכנסה הגולמית הפנויה ממקורות פנים והוא עמד על 22 אחוזים לעומת 21 אחוזים ב-1969. עובדה זו הושפעה כנראה מכמה גורמים המקוּזִים זה את זה. ההאטה שחלה בקצב עליית ההכנסות הפנויות ממקורות פנים, והפיגור הקיים בהסתגלות הצריכה לשינויים בהכנסות, תרמו כנראה לירידה בשיעור החיסכון. גם הגידול המהיר בהכנסות מפיצויים אישיים פעל לירידה בשיעור החיסכון. לעומת זאת, הספיגה הניכרת באמצעות מילווֹת חובה שאינם סחירים פעלה לצמצום הצריכה הפרטית ולעלייה בשיעור החיסכון.

לוח ב' 10

החיסכון הפרטי, 1966 עד 1970

1970	1969	1968	1967	1966	
(מיליוני ל"י, מחירים שוטפים)					
					1. ההכנסה הפרטית הגולמית הפנויה ממקורות פנים
14,994	13,453	11,921	10,155	9,435	
1,519	1,207	1,159	762	703	2. העברות פרטיות מחוץ לארץ
					3. ההכנסה הפרטית הגולמית הפנויה מכל המקורות (2+1)
16,513	14,660	13,080	10,917	10,138	
11,681	10,612	9,244	8,113	7,909	4. הצריכה הפרטית
413	(-87)	19	112	161	5. מילווֹת חובה נטו
					6. החיסכון הפרטי הגולמי מתוך ההכנסה הגולמית הפנויה ממקורות פנים :
3,313	2,841	2,677	2,042	1,526	א. ללא ניכוי מילווֹת החובה
2,900	2,928	2,658	1,930	1,365	ב. בניכוי מילווֹת החובה
					7. החיסכון הפרטי הגולמי מתוך ההכנסה הגולמית הפנויה מכל המקורות :
4,832	4,048	3,836	2,804	2,229	א. ללא ניכוי מילווֹת החובה
4,419	4,135	3,817	2,692	2,068	ב. בניכוי מילווֹת החובה
		(אחוזים)			
					8. שיעור החיסכון הפרטי הגולמי מתוך ההכנסה הגולמית הפנויה ממקורות פנים
22.1	21.1	22.5	20.1	16.2	א. ללא ניכוי מילווֹת החובה $\frac{(1)-(4)}{1}$
19.9	21.6	22.3	19.2	14.7	ב. בניכוי מילווֹת החובה $\frac{(1)-(5)-(4)}{(1)-(5)}$
					9. שיעור החיסכון הפרטי הגולמי מתוך ההכנסה הגולמית הפנויה מכל המקורות
29.3	27.6	29.3	25.7	22.0	א. ללא ניכוי מילווֹת החובה $\frac{(3)-(4)}{(3)}$
27.4	28.0	29.2	24.9	20.7	ב. בניכוי מילווֹת החובה $\frac{(3)-(5)-(4)}{(3)-(5)}$

ה מקור : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה תתני בנק ישראל.